

Економіка та управління національним господарством

<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-4-6>

УДК 332.1:330.88

JEL O18, O38

В. І. Чужиков, О. А. Федірко

Локалізм проти глобалізму (європейський методологічний кейс)

Базуючись на результатах аналізу сучасних економічних теорій, автори визначають сутність і з'ясовують роль локалізму, а також похідних від нього понять, що сформувались під впливом глобалізації та регіоналізації світового економічного простору. Виокремлені методологічні фундаменти локалізації, трансформації гомогенної та гетерогенної структур сучасних регіонів, інструментів регіональної і локальної безпеки та багатьох інших розробок. Зазначені тренди розвитку локальних територій, зокрема локалізму. Виявлені переваги й ризики глобальної локалізації (новий організаційний дизайн, оптимізація витрат, глобальний хабізм, щораз більша сингулярність). Встановлено, що важливою ідентифікаційною базою локалізації є параметризація і платформізація, що дозволяє місцевим урядам обрати відповідну стратегію розвитку (розширювальна, звужувальна, кібернетична). Відтак зроблено висновок, що під локалізацією слід розуміти складний мультиструктурний економічний і соціокультурний процес розвитку мікрорегіонів і гармонізацію їх за допомогою селективних інструментів регулювання та вивіреної моделі конкурентних відносин між окремими таксономічними одиницями. Визначено особливості європейської локально-регіональної таксономії і показана роль механізмів та інструментів ЄС у процесі регулювання розвитку локальних моделей.

Ключові слова: глобалізм, регіоналізм, локалізм, локалітет, NUTS, ЄС.

Постановка проблеми. У сучасній економічній науці дефініції «локалізм», «локалітет», «локаційний аналіз», «локація» та інші похідні від них терміни пройшли доволі тривалу еволюцію сутнісних значень, у процесі якої зазначені словосполучення набрали нового змісту, нового тлумачення суті та пріоритетності визначень. Яскравим прикладом може слугувати слово «локалітет», яке потрапило до сучасної дослідницької тематики з Португалії і було тотожним численним визначенням регіону, з потрібним тут уточненням – «невеликий». Утім, вже й тоді, тобто у 1980-1990 рр., сама інтерпретація терміна «регіон» виглядала доволі розпливчастою, адже регіоном могла бути Північна Африка, Баварія, Черкаська область чи будь-яка інша територія суходолу. Бажання Європейського Союзу якось структурувати таку різноманітність і у багатьох випадках незіставність уявлень, стратегій, організаційних підходів і, врешті-решт, моделей регулювання (провідне гасло того часу лунало доволі оптимістично: «Насамперед допомагаємо «бідним» територіям») призвело до таксономічного виокремлення стандартизованих адміністративних одиниць у межах домінування так званого європейського регіоналізму з його відповідними рівнями ідентифікації – NUTS-1 (Nomenclature Units for Territorial Statistics), NUTS-2, NUTS-3. Проте окремі країни, зокрема Велика Британія, зберігали в межах відповідних територій і більш дрібні регіони – NUTS-4, NUTS-5 тощо. Така градація дозволяла впевнено називати локалітетами (або локальними утвореннями відповідного рівня) невеликі частини територій NUTS-2, які приблизно відповідають рангам областей України. Подібного роду таксономія виявилась найбільш зручною як для Європейської комісії, так і для Європейського фонду регіонального розвитку, які сміливо планували свою активність з огляду на чітко встановлене значення показника ВВП на душу

©В. І. Чужиков, О. А. Федірко, 2021.

населення того чи іншого регіону рівня NUTS-2 та його порівняння зі середнім індикатором по ЄС.

Але не всі країни світу вважали таку «примусову регіоналізацію» доцільною для себе (США, Канада, Австралія, РФ, Китай), адже їхні неоліберальні установки розвитку національних економік суперечили неокейнсіанським, а відтепер вже й пан'європейським викликам, провідним гаслом яких стало доволі риторичне запитання: «Чому багаті території повинні допомагати бідним? І скільки це має тривати?». Брекзит, масовий протестний рух в ЄС, пандемія COVID-19 та її негативні, включно з економічними, наслідки, а також подальше забруднення довкілля знову повернули численний електорат держав-лідерів до нового осмислення глобальних і локальних проблем, які в непростий спосіб проявляли себе на місцевому рівні. В умовах цифрової економіки потреба в захисті первинних регіонів суттєво зросла, натомість відносини «периферія – центр» значно ускладнилися. Отже, виходило, що мислити глобально, а діяти локально на початку ХХІ ст. вдавалося далеко не всім.

З цього випливало, що просторова економіка потребує суттєвого переосмислення методології та прийняття до керівництва нових моделей регулювання (дерегулювання), які б повною мірою віддзеркалювали не лише лінійний, а й поліструктурний тренд розвитку територій, що відбувався під впливом потужних глобалізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі локалізації глобального економічного простору завжди надавали уваги у своїх дослідженнях чимало науковців. Утім, якщо екстраполювати думки та пропозиції українських і західних науковців, то можна побачити суттєві відмінності у фокусуванні пізнавальної активності. Зокрема, в Україні важливими науковими трендами стали розвиток регіонів загалом, реформування адміністративно-територіального устрою, стимулювання розвитку депресивних і гірських територій (В. С. Кравців, С. М. Писаренко, Л. Г. Руденко, У. Я. Садова), а також єврорегіонів (Н. А. Мікула). У західній науковій школі належне віддають вивченню наслідків впливу глобалізації на мікрорегіони, ефективності застосування інструментів регулювання та їхнього впливу на різні таксономічні одиниці шляхом імплементації посткейнсіанських (М. Keating, С. Jensen-Butler, U. Wannop, A. Rodrigues-Pose) і постліберальних (М. Fujita, J. Taylor, M. Storper) підходів. Цілком очевидним є той факт, що конвергенція цих двох наукових шкіл зможе надати додаткового імпульсу системним дослідженням локального розвитку.

Мега статті полягає у всебічному аналізі сучасної детермінації феномена локалізації глобального та європейського економічного просторів і з'ясуванні на системній основі домінуючих трендів трансформації регіональної політики ЄС.

Основні результати дослідження. *Перший методологічний бекграунд локалізації глобального економічного простору.* Період 1990-2010 рр. виявився для багатьох дослідників проблем глобалізму/регіоналізму/локалізму надзвичайно вдалим, адже повністю довіряти неолібералізму як панівній теорії економічного устрою (зокрема, його різновиду – просторовому локалізму) означало пришвидшене продукування у світовій практиці територіального планування так званих «ведмежих кутів», які у науковців здобули назву «гіпердепресивні території». Останні являли собою або старі промислові райони, або ж точкові високолокалізовані утворення, «катастрофічно» залежні від кон'юнктури виробництва, попит на продукцію яких зазнав стрімких негативних змін протягом короткого відрізка часу. Якщо у країнах-членах ЄС була створена модель реактивації депресивних територій, що об'єднувало зусилля наднаціональних фондів, національних і регіональних бюджетів, які поєднувались з конкурентними відносинами та потужними механізмами та інструментами регулювання, то в США до проблеми «помираючих» територій ставились «більш спокійно». За J. Lessinger [1], перехід територій до спадної фази регіонального циклу виглядає цілком аргументованим і логічним.

Утім, з легкої руки Р. Робертсона у науковому середовищі суттєво розширилась термінологія самої глобалізації, яка відтепер чітко визначалася в часопросторі, мала водночас гомогенну й гетерогенну структуру, була охоплена так званним впливом культурного імперіалізму і, що надзвичайно важливо, мала усі можливості пов'язати ці локальності між собою на міжнародній і вселенській основі [2, с. 62-63]. Так було наприкінці XIX ст., так було в останнє десятиліття століття, що минуло. Варто зазначити, що природним доповненням до зауважень Р. Робертсона могла б стати точка зору D. Held та А. McGrew, які обґрунтували з позицій світової торгівлі великомасштабну концепцію регіональної безпеки [3, с. 24-25], поліцентричного регіоналізму [3, с. 134] і, що дуже важливо, застосування методологічних концептів нового регіоналізму [3, с. 134-135]. Наприкінці XX ст. вийшли друком дві фундаментальні книги, які були присвячені новому регіоналізму: монографія М. Keating та J. Laughing «Політекономія регіоналізму» [4], а також одноосібна книга М. Keating «Новий регіоналізм у Західній Європі. Територіальна реструктуризація та політичні зміни» [5], які суттєво змінили уявлення широкого кола науковців про регіон як про категорію геополітичну та гео економічну, а також про регіон – локалітет як місто, агломерацію, кластер, технополіс тощо або якусь іншу гібридну модель.

Наведене вище дозволяє стверджувати: період, що розглядається, був надзвичайно «врожайним» на нові теорії, а новітніх концепцій взагалі було створено в декілька разів більше, кожна з них чітко виокремлювала ту чи іншу сферу майбутніх досліджень. Зокрема, ступінь локалізації технологічного середовища міст ретельно вивчали J. Downey, J. McGuigan [6]. Ішлося насамперед про техноміста. Натомість J. Simme відстоював модель інноваційних міст [7], справедливо вважаючи, що саме в них велике майбутнє. Локалізацію кластерних форм регіонального розвитку активно досліджував М. Porter [8], в якого всі інноваційні (і не тільки) кластери завжди прив'язувалися до конкретних регіонів.

Бажання «вписати» модерні інноваційні моделі розвитку в реальне економічне та природне середовища було притаманне багатьом дослідникам, зокрема М. McGinnis, якому вдалося обґрунтувати теорію біорегіоналізму [9]. Відтепер виходило, що підприємницька активність може виявитись регламентованою ще й з огляду на природно-ландшафтні та антропогенні чинники, а у деяких випадках (критичний рівень забруднення) місцева система екологічного захисту може бути важливим інструментом блокування.

Вищенаведений перелік теорій і концепцій виглядав би неповним без посилання на відомий твір М. Storper «Регіональний світ. Територіальний розвиток у глобальній економіці» [10], в якому американський дослідник здійснив спробу вибудовування глобальної таксономії регіонів і, головне, спрогнозував їхню трансформацію. Відтак своє місце в зазначених теоріях посіли різнопланові теорії локалізму/глобалізму/регіоналізму. Наголосимо також, що приблизно в цей час виникла дискусія про імперативи регіонального розвитку й регіональну компаративістику, яка завершувалась не лише констатацією факту асиметрії глобального економічного розвитку, а й конкретними пропозиціями того, що саме треба зробити задля її подолання [11].

Варто зауважити, що в період, який розглядається, у світовій регіоналістиці склалося відносно паритетне розуміння нового регіоналізму та його різновиду – локалізму, який в умовах посилення глобалізації набував більш широкого розуміння, що передбачало гіперконцентрацію виробництва та сервісів, яка могла в окремих випадках бути ідеально «вписаною» у регіональну модель NUTS, а могла бути важливим блокувальним механізмом для виникнення майбутньої асиметрії.

Суттєво вплинуло на розвиток внутрішніх регіонів регулювання їх з боку наднаціональних структур. Для цього створювались відповідні фонди. Зокрема, в ЄС другим після аграрного за обсягами фінансування став Європейський фонд регіонального розвитку, семирічне використання ресурсів якого суттєво впливало

на нову диспозицію регіонів, насамперед депресивних, фактично в усіх державах-членах ЄС. Попри декларування так званої «відданості» неолібералізму, у США, Канаді, Австралії та низці інших постіндустріальних країн продовжували здійснюватись заходи непрямого стимулювання розвитку депресивних територій. Щоправда, мали вони здебільшого опосередкований або й прихований характер, адже «прямі грошові вливання» заперечували місцеві і федеральні закони, вважаючи їх неконституційними.

Водночас слід зазначити, що допомога регіонам, планування їхньої діяльності, облаштування передовою інфраструктурою, локальний аутсорсинг і багато інших дій стимулювального характеру нерідко призводили до подальшого збільшення, попри всі обсяги регіонального інвестування, до посилення секторальних нерівномірностей, а відтак і локального протистояння. Зазнавала змін і конкурентна модель ЄС, за що піддавалася нищівній критиці з боку неолібералів. Урешті-решт з'ясувався напрям сучасного й майбутнього суперництва, що передбачав конкуренцію міст, включно зі столичними, які були гіперлокалізованими територіями зосередження економічної активності, на що справедливо вказували С. Jensen-Butler та інші [12]. Світ потребував значних змін у сучасній регіоналістиці, і вони не забарилися зі своєю появою.

Другий методологічний бекграунд локалізації глобального економічного простору. Треба зазначити, що наступне десятиріччя розвитку локальних теорій внесло суттєві корективи до розуміння суті, динаміки та змістовного наповнення кожного з термінів локалізації, просторової орієнтації їх та трендовості, адже в сучасному світі один за одним з'являлися нові дефініції, які являють собою не лише нову контентну основу, а й можливі механізми реалізації амбітних регіональних стратегій. Але розуміння «допомоги» регіонам у багатьох випадках мало антагоністичний, а отже, розпливчастий характер, адже, з одного боку, декларувалася відданість креативному розвитку і на підставі цього – формуванню креативних районів, регіонів, локалітетів, а з другого, – існувало цілком прагматичне уявлення опонентів нової теорії про те, що Європа або будь-який інший континент не може складатися лише з творчих сфер, оскільки «заборонити» весь хімічний, металургійний або будь-який інший вид промисловості було неможливо. Виникла нагальна потреба в логічному моделюванні процесів локалізації. Графічно інтерпретація «локалітетотворення» представлена на рис. 1.

На ньому добре видно, що глобалізація, регіоналізація і локалізація являють собою складові одного процесу планетарного економічного розвитку та знаходяться під впливом спільних чинників, прямо або ж опосередковано пов'язаних між собою. Їхній усереднений тренд подальшої модернізації може суттєво змінюватись залежно від лінійної, поліструктурної або ж багатовимірної (multidimensional, за L. Ayala, A. Jurado, J. Perez-Mayo [13]) динаміки. Зауважимо, що інколи в сучасній науковій літературі з'являється також інший вираз – «мультирівнева динаміка». Завдяки D. Wincott це поняття стало доволі вживаним після виходу Великої Британії з ЄС [14]. На нашу думку, панівними трендами сучасного локалізму вже найближчим часом мають стати згадувані вище процеси креативізації і вестернізації, які передбачають домінування в суспільстві західного способу життя та західних цінностей; космополітизації, під якою варто розуміти взаємне проникнення культур; кластеризації, яка передбачає формування різномірних інноваційних утворень та їхніх мереж (мереживізація), а також технологізації і колаборації, остання з яких передбачає поєднання конкуренції регіонів з кооперацією їх і пришивдшений розвиток співробітництва в селективних сферах місцевих економік.

Щоб активно впливати на регіони/локалітети і використовувати найбільш ефективні інструменти та механізми, постала нагальна потреба в параметризації об'єктивних даних. У разі повної зіставності їх можна говорити про платформізацію груп регіонів за економічними, соціокультурними та іншими інтересами.

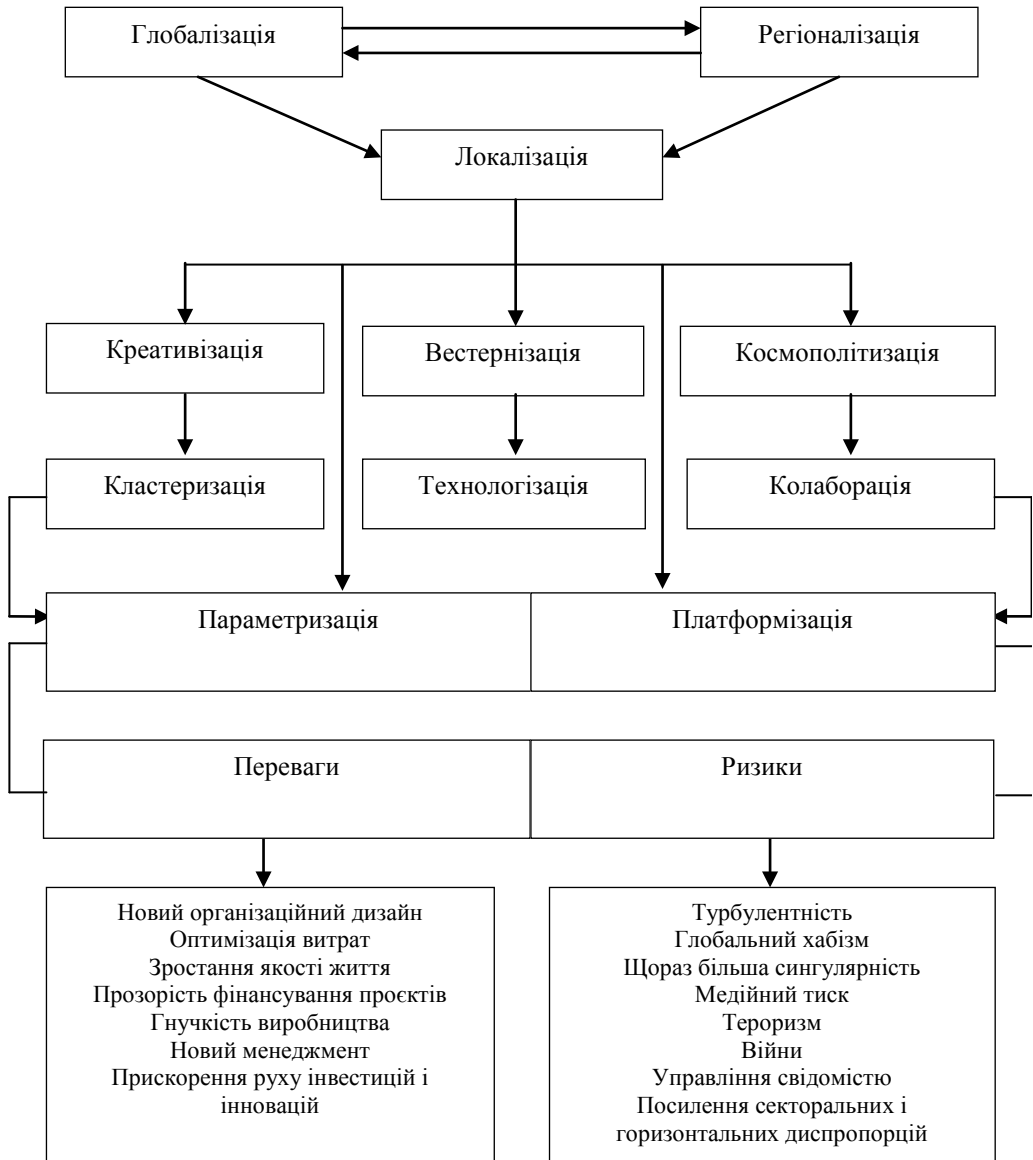

Рис. 1. Тренди глобальної трансформації локалізму

Джерело: розроблено авторами.

Природно, що за таких обставин формуватимуться як численні переваги такої вертикальної таксономії, так і можливі ризики, що виникатимуть під впливом певної комбінації глобалізаційних чинників.

Зауважимо, що погляди на локалізм і локалізацію в сучасному світі є доволі різними, а окремі науковці розглядають процес поширення багатьох концепцій відповідно до свого бачення сутності та розвитку тих чи інших країн світу та їхніх внутрішніх регіонів. Наприклад, австрійські науковці Sh. Rasel, I. Abdulkhak, P. Kalfadellis та інші розглядають вплив субнаціонального розміщення голосів виборців на ситуацію в мікрорегіонах [15]; R. Ganau концентрує свою увагу на ролі короткотермінової локалізаційної економіки в межах наявних підприємств Італії [16]; локалізм як можливу територіальну ілюзію через запровадження локального

підприємництва та активного втручання держави досліджують британські дослідники Cr. Gherhes, Ch. Brooks, T. Vorley [17]; концепції локального й регіонального розвитку у світі докладно вивчали авторитетні фахівці в цій сфері А. Pike, А. Rodriguez-Pose, J. Tomaneu [18], а також відомий європейський експерт, дослідник регіонів країн-членів ЄС М. Keating, який запропонував свій підхід до ідентифікації нового регіоналізму, через територіальну конкуренцію та рефракцію інтересів [19].

Перелічені вище підходи до розуміння локалізму взагалі і процесів локалізації зокрема не можна вважати вичерпними, адже в багатьох сучасних західних монографіях з'являються і додаткові словосполучення, похідні від двох зазначених вище. Наприклад, у С. Hague, Е. Hague, С. Breitbach – це локальний економічний розвиток [20, с. 6-7, с. 103-104], який корелюється з глобалізацією та глобальними змінами [20, с. 39-41]. Натомість у Н. Armstrong і J. Taylor з'являються локальні агенції розвитку [21], локальні трансфертні системи [21, с. 259-260], локалізаційна економіка [21, с. 104-107], локальні рішення [21, с. 270-280]. У Ph. MacCann локалізаційна економіка прямо пов'язана з урбанізацією [22, с. 54-56] та цінними факторами [22, с. 7-16], локальними квотами [22, с. 183-187], локальними рішеннями [22, с. 66-67]. Утім, значно далі, на нашу думку, пішли М. Fujita, Р. Krugman, А. Venables, в яких центральним місцем є локальна теорія [23, с. 26] та похідні від неї процеси: локальні сили [22, с. 243-245], просторові моделі урбаністичних систем [22, с. 120-126] тощо. Звичайно, що цей перелік можна продовжувати доволі довго, варіацій на цю тему також може бути чимало, проте надзвичайно важливим має стати сутнісне розуміння локалізму та його місця в глобальній моделі розвитку. Авторська спроба ідентифікації стратегій локальних систем (центрів) активності, точкової взаємодії, економічного піднесення представлена на рис. 2.

Варто зауважити, що у світі поки не вироблено єдиної моделі локалізму, яка може означати як нову ідеологію і методологію наукового пізнання, так і практику урядового планування з притаманним йому поліморфізмом (за Е. Pascucci [24]), наявними кордонами, можливою регіональною сингулярністю та оптимальними розмірами інфраструктури створюваних у мікрорегіоні інноваційних мереж. Однак стратегії розвитку локальних центрів економічної активності можуть виглядати так, як це представлено на рис. 2. Отже, за умов прийняття розширювальної стратегії (можна використати також астрономічний, або галактичний, підхід) нові локалізовані форми економічного розвитку зазнають суттєвої деконцентрації. Вони постійно перебувають під впливом глобалізаційних і регіональних чинників, що призводить до горизонтального розширення підприємницької активності, залучення все нових і нових ресурсів, постійного оновлення інфраструктури, яка

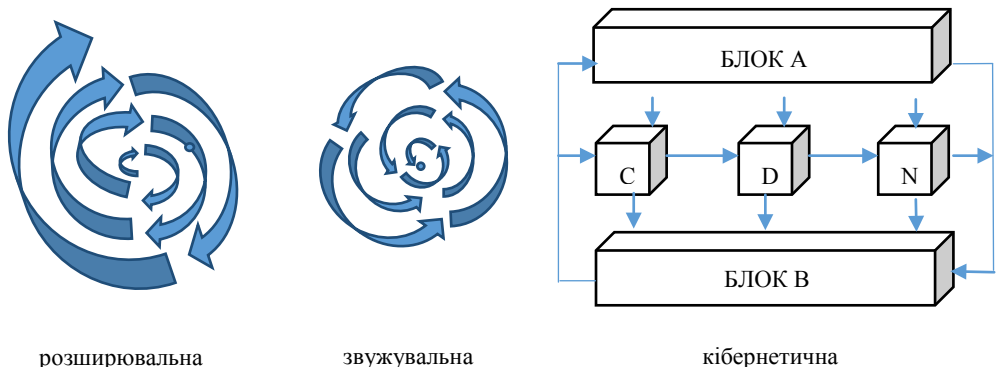

Рис. 2. Стратегії розвитку локальних центрів економічної активності

Джерело: розроблено авторами:

зазвичай буде «не встигати» за потребами розміщених на певній частині суходолу кластерів, технопарків, іннотехів, поглиблена спеціалізація яких постійно потребуватиме все нових і нових територій.

Звужувальна стратегія приймається тоді, коли просторовий ресурс виявляється обмеженим, а одним можливим варіантом розвитку локалітетів вважається вертикальне зростання вгору (хмарочоси з офісами різних компаній) або вниз (магазини, сервісні центри розваг, що знаходяться під землею). Неабияку роль тут відіграє дорожня земля, транспортна доступність, «офісна кооперація», низька залежність від ресурсів (за винятком креативних). Проте і перша, і друга стратегії містять своєрідний обмежувальний каркас. Загрозою для розширювальної стратегії є повна втрата або щораз вища ціна виробничих ресурсів, а також суттєві екологічні обмеження, для звужувальної найбільшим ризиком є щораз більший дефіцит простору. Його постійне скорочення може суттєво вплинути на продуктивність техноміст, промислових агломерацій, хабів і вузлів глобальних мереж.

Здавалося б, що ці хиби та загрози майбутніх локалітетів можна подолати за допомогою кібернетичної стратегії, адже в її основу має бути покладений здоровий прагматизм і оптимізація виробничих зв'язків між окремими блоками виробництва (A, B, C, D,...N). Однак у разі масованих цифрових атак, негативної синергії раптових змін у кон'юктурі товарів і послуг, які виробляють підприємства центру локальної економічної активності, політичних колізій, які доволі важко передбачити та спрогнозувати, а також ушкодження глобальних або локальних виробничих мереж можна очікувати непередбачувані зміни у продукуванні товарів і послуг. Звичайно, що на певному етапі може виявитись доречним і знівельований варіант – малоризиковий, низькодохідний, з близьким до нуля ростом локальної економіки.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що сучасні локалізаційні процеси являють собою мультиструктурні зміни у традиційному уявленні науковців, урядовців і соціуму загалом про системні трансформації на таксономічній основі регіоналізації світового економічного простору. Отже, сучасний локалізм являє собою ідеологію, методологію та практику гіперконцентрації підприємницької та урядової активностей на селективних територіях земної поверхні (лінійний рівень), вертикальних площинах (офісна багатоповерховість і підземні розважальні комплекси) та віртуальній інформаційній вузловій системі, гармонізована діяльність яких, з одного боку, значно посилює синергію економічних відносин і просторову, горизонтальну та секторальну конкуренцію, з другого, – посилює суперечності між лідерськими та аутсайдерськими (депресивними) територіями.

Нам видається, що сучасному локалізму притаманна дуальна природа великих ризиків стрімкого розвитку тієї чи іншої просторової системи та запровадження реальних механізмів та інструментів нівелювання (доволі дискусивний процес) відмінностей між регіонами-лідерами й депресивними або слабо освоєними окремими територіями у великих за площею державах (Канада, США, Австралія, Російська Федерація, Китай).

Водночас саму локалізацію потрібно розуміти як складний мультиструктурний економічний і соціокультурний процес, скерований на розвиток мікрорегіонів та їхню системну гармонізацію за допомогою селективних інструментів і механізмів підтримання територій та вкрай обережної (залежно від панівної економічної доктрини) системи регулювання конкурентних відносин між ними.

Європейський регіональний дизайн локалізації континентального економічного зростання в ЄС багато чому навчив різномірневі регіони та локалізовані центри економічної активності. Ідеться про максимальну ефективність використання не лише місцевих і національних ресурсів, а й про наднаціональні, питома вага яких під час реалізації масштабних інфраструктурних проєктів коливається від 25% до 55%. Треба визнати, що далеко не всі з них виявилися ефективними, тому окремі автори,

зокрема Т. Herrschel, сміливо вказують на наявність в ЄС просторової периферії [25, с. 90], а також активних процесів маргіналізації [25, с. 85]. Безумовним наслідком такої асиметрії в Європейському Союзі є великі обсяги внутрішньої і зовнішньої міграції. Але подібного роду диференціація локального розвитку цим не обмежується, прояви значних деформацій є доволі поширеними у світі. Аналізуючи диспропорції в Індонезії, Е. Sheppard образно порівнює національну модель з глобалізованим капіталізмом з відрізаною бахромою [26, с. 3-4]; R. da Silva, S. Neto, R. da Mota, R. Rocha розкривають сутність візерунків локалізації у Бразилії на урбанізованих територіях [27, с. 158-160]; регіональні бізнес-цикли зайнятості в Південній Кореї досліджують D. Kim та S. Hong [28, с. 137-140]; особливості сільської і міської міграції в Китаї з наступним моделюванням цих процесів на просторовому та часовому рівнях розглядають С. С. Fan і Т. Li [29, с. 134-156]. У сучасному ЄС не відкидають надбань сучасної регіоналістики, проте постійно декларують свою відданість європейським концепціям.

Можна стверджувати, що саме європейська локально-регіональна модель визнається у світі оптимальною через те, що поєднує в собі цілу низку переваг:

- наявність комплементарного фінансування програм розвитку;
- застосування експертно-правових підходів, які блокують порушення конкурентної політики ЄС і водночас створюють належні умови для розвитку депресивних територій і транскордонного співробітництва;
- активне використання ідентифікаційних інструментів (планування, прогнозування, моніторинг, експертне оцінювання, довготермінові пріоритети);
- можливість різнорівневого моделювання центрів економічної активності та її можливого вписування в таксономічну систему ЄС (NUTS);
- активний розвиток субсидіарних відносин між локалітетами та регіональними та національними органами влади.

Природно, що фінансування подібного роду програм передбачає визначення пріоритетності певного виду програм, що є конче важливими як для окремого регіону, так і для всього інтеграційного угруповання (рис. 3). Як бачимо, протягом

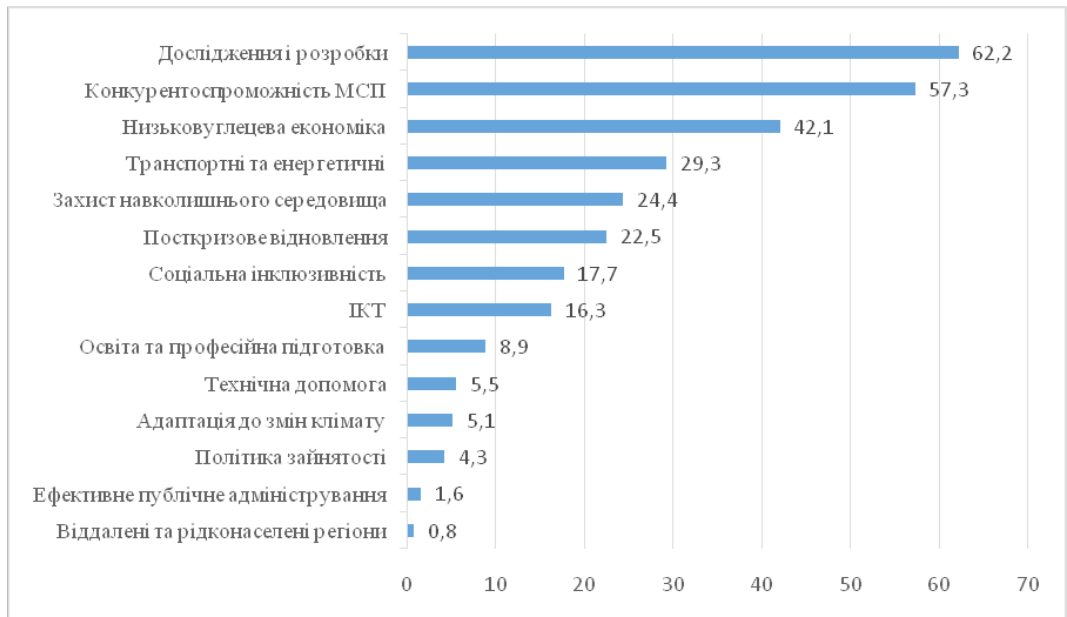

Рис. 3. Планові витрати Європейського фонду регіонального розвитку на період 2014-2020 рр. за тематичними напрямками, млрд євро

Джерело: складено авторами на основі даних [30].

2014-2020 рр. у межах планових витрат Європейського фонду регіонального розвитку було визначено 14 пріоритетів, проте на три перші з них (дослідження і розробки, конкурентоспроможність малого та середнього підприємництва та низьковуглецева економіка) припадало 161,6 млрд євро. Основною причиною цієї диференціації стало те, що саме до цих програм реалізації статутних повноважень є стійкий інтерес усього суспільства, чого не можна сказати про стимулювання розвитку віддалених і рідконаселених регіонів.

Коли складаються чергові семирічні плани та бюджети, завжди жваву дискусію про країновий розподіл коштів викликає формула розподілу планових витрат (рис. 4). Рисунок добре ілюструє, що в процесі використання бюджету був застосований, з одного боку, принцип допомоги країнам, які значно відстають у своєму розвитку від лідерів спільноти (як правило, це нові члени ЄС), з другого боку, враховувався економічний розвиток країни, який ідентифікувався цілою низкою макроекономічних показників. На перший план вийшла Польща

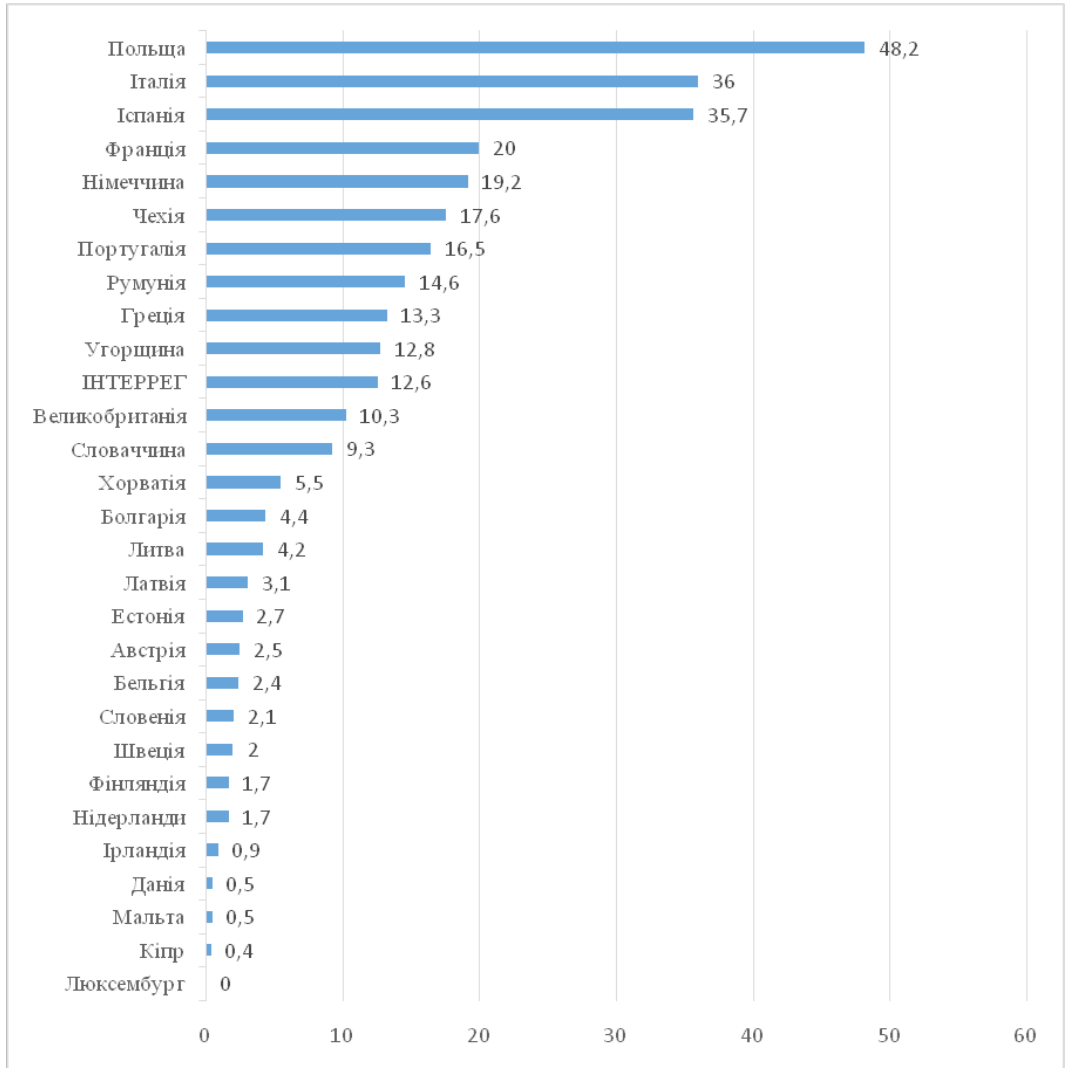

Рис. 4. Розподіл планових витрат Європейського фонду регіонального розвитку на період 2014-2020 рр. за країнами-членами ЄС, млрд євро

Джерело: складено авторами на основі даних [30].

з обсягом у 48,2 млрд євро, що є більшим за обсяг разом узятих Франції та Німеччини – 39,2 млрд євро. До цього країнового списку потрапили також програми інтеррегіонального співробітництва (12,6 млрд євро), розвиткові яких Євросоюз вже не один рік надає важливого значення в процесі подальшої локалізації територій і локально-регіональної гармонізації інтересів.

Висновки. Значні суперечності в розвиткові глобального соціуму в першій чверті XXI ст., а також різні прояви їх на таксономічному, економічному, соціокультурному, ментальному та інших рівнях ідентифікації провідних трендів сучасних відносин зумовили суттєві відмінності у проявах світового локалізму. Щоб краще розуміти зазначені зміни, чимало дослідників зазвичай використовують власну систему дефініцій, яка, на їхню думку, краще за попередні визначає суть того, що відбувається. Тому цілком обґрунтовано виглядає спроба детермінації багатьох понять і словосполучень регіональної економіки, яка давно перестала бути єдиним сектором національного господарства та розповсюдила свій вплив на більш високі рівні глобальної та місцевої активності.

Виявлено, що терміни «глобалізм» і «глобалізація» доволі прискіпливо вивчалися у світовій регіоналістиці протягом останніх тридцяти років, натомість «локалізм», «локалізація», «локалітет» визначалися фрагментарно та лише вузьким колом фахівців. Слід зазначити, що останнім часом у науці склалася своєрідна ситуація підміни багатьох понять. Не додали вивірності і завершеності цьому процесові і належність вчених до різних наукових шкіл і напрямів дослідження. Важливою проблемою залишається таксономізація локалізму та визначення його місця в регіональній та місцевій економіках.

Системний аналіз та узагальнення різних точок зору переважно зарубіжними авторами дозволили визначити локалізм як системну ідеологію, методологію та практику гіперконцентрації підприємницької та урядової активностей в межах традиційного економічного простору (лінійний рівень), офісно-підприємницького та розважального бізнесу у вигляді багатоповерхових модулів і систем (вертикальний рівень), а також цифровізованих мереж і вузлів (віртуальний рівень). Їхня теперішня сукупна доповнюваність і можлива просторова заміщуваність суттєво нівелюють досягнення регіональної науки минулих років через територіальну розпливчатість, пришвидшений рух інновацій та інвестицій, розраховану та випадкову концентрацію ресурсів, а відтак і виробництва, тобто того, що глобального напружують стосуються теорії локалізму.

Попри всю теоретичну невизначеність або дискусійність понять, у світі є реальні спроби об'єктивізувати процеси локалізації та, використовуючи окремі інструменти та механізми регулювання, звести нарівень сповзання окремих територій (локалітетів) до маргінальних рівнів, не порушуючи водночас конкурентного законодавства. Певною мірою це вдалося зробити в Європейському Союзі, у межах якого проводилися глибокі дослідження теоретичної бази та методології обґрунтування динаміки просторових процесів з позиції нео-, постлібералізму та нео-, посткейнсіанства.

З'ясовано, що сучасний процес локалізації відбувається під впливом креативізації, вестернізації, космополітизації, кластеризації, технологізації та колаборації, системний вплив яких сприятиме формуванню однієї з можливих стратегій економічної активності (розширювальна, звужувальна, кібернетична).

На прикладному рівні європейський регіональний дизайн локалізації представлений Європейським фондом регіонального розвитку, обсяги фінансування якого постійно зростають. Він є потужним інструментом гармонізації регіонально-локальних відносин в ЄС та селективними механізмами стимулювання активності у світі та в Євросоюзі (дослідження і розробки, конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу, низьковуглецева економіка тощо). Найбільшими реципієнтами планових витрат фонду є Польща, Італія, Іспанія, що дозволяє констатувати:

основоположним принципом цієї моделі залишається допомога тим територіям, системне відставання яких є найбільш помітним.

Було б доцільним, аби окремі елементи регіонального планування в ЄС були використані в Україні, яка, з одного боку, прагне набуття повноправного членства в цьому інтеграційному угрупованні, з другого, – потребує швидкого подальшого реформування, зокрема у сфері локальної економіки.

Список використаних джерел

1. Lessinger J. *Region of Opportunity. A Bold New Strategy for Real Estate Investment with Forecasts to the Year 2010*. N. Y., Toronto: Times Books, 1986. 308 p.
2. Робертсон Р. Глобалізація: часопростір і гомогенність – гетерогенність. *Глобальні модерності* / ред. М. Фезерстоун, С. Леш, Р. Робертсон. Київ: Ніка-Центр, 2008. С. 48-72.
3. Held D., McGrew A. *Globalization/Anti-Globalization. Beyond the great divide*. Cambridge: Polity Press, 2013. 283 p.
4. Keating M., Laughing J. *The Political Economy of Regionalism*. London: Portland Cass, 1997. 491 p.
5. Keating M. *The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change*. Cheltenham: Edward Elgar Publishers, 1998. 242 p.
6. Downey J., McGuigan J. *Technocities*. London: Save Publications, 1999. 500 p.
7. *Innovative Cities* / J. Simme (Ed.). London: Routledge, 2001. 254 p.
8. Porter M. The Adam Smith Address: Location, Clusters and the «New» Microeconomics of Competition. *Business Economics*. 1998. № 33(1). Pp. 7-13.
9. McGinnis M. *Bioregionalism*. London: Routledge, 1999. 525 p.
10. Storper M. *The Regional World. Territorial Development in a Global Economy*. N. Y. London: The Guilford Press, 1997. 338 p.
11. Wannop U. A. *The regional imperative: Regional Planning and Governance in Britain, Europe and the United States*. London: Jessica Kingsley, 1995. 441 p.
12. *European Cities in Competition* / Ed. by C. Jensen-Butler, A. Shachar, J. Weesep. Brookfield, Vermont: Avebury, 1997. 530 p.
13. Ayala L., Jurado A., Perez-Mayo J. Multidimensional deprivation in heterogeneous rural areas: Spain after the economic crisis. *Regional studies*. 2021. Vol. 55(5). Pp. 883-893. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1813880>
14. Wincott D. Multilevel dynamics of the UK's EU exit: identity, territory, policy and power. *Regional studies*. 2021. Vol. 55(9). Pp. 1491-1501. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1950915>
15. Rasel Sh., Abdulhak I., Kalfadellis P., Heyden M. L. M. Coming home and (not) moving in? Examining reshoring firms' subnational location choices in the United State. *Regional studies*. 2020. Vol. 54(5). Pp. 704-718. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1669784>
16. Ganau R. Productivity, Credit Constraints and the Role of Short-Run Localization Economies: Micro-Evidence from Italy. *Regional studies*. 2016. Vol. 50(11). Pp. 1834-1848. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1064883>
17. Gherhes C., Brooks Ch., Vorley T. Localism is an illusion (of power): the multi-scalar challenge of UK enterprise policy-making. *Regional studies*. 2020. Vol. 54(8). Pp. 1020-1031. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1678745>
18. Pike A., Rodriguez-Poce A., Tomaney J. Shifting horizons in local and regional development. *Regional studies*. 2017. Vol. 51(1). Pp. 46-57. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1158802>
19. Keating M. Contesting European regions. *Regional studies*. 2017. Vol. 51(1). Pp. 9-18. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1227777>
20. Hague C., Hague E., Breitbach C. *Regional and local Economic Development*. London: Palgrave Macmillan, 2011. 344 p.
21. Armstrong H., Taylor J. *Regional economics and policy*. Third edition. London: Blackwell Publishing, 2007. 437 p.
22. MacCann Ph. *Modern Urban and regional Economics*. Oxford: Oxford University Press, 2013. 408 p.
23. Fujita M., Krugman P., Venables A. *The Spatial Economy, Cities, Regions and International Trade*. London: The MIT Press, 2001. 367 p.
24. Pascucci E. Community infrastructure: shelter, self-reliance and polymorphic borders in urban refuges governance. *Territory, Politics, Governance*. 2017. Vol. 5(3). Pp. 239-251. DOI: <https://doi.org/10.1080/21622671.2017.1297252>
25. *The role of regions? Networks, scale, territory* / T. Herrschel, P. Tallberg (Eds). Kristianstad: Region Skåne, 2011. 303 p.
26. Sheppard E. Globalizing capitalism's raggedy fringes: thinking through Jakarta. *Area Development and Policy*. 2019. Vol. 4(1). Pp. 1-27. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2018.1523682>

27. da Silva R. L. P., Neto S., da Mota R., Rocha R. Localization patterns within urban areas: evidence from Brazil. *Area Development and Policy*. 2019. Vol. 4(2). Pp. 157-176. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2019.1571424>
28. Kim D., Hong S. Regional business cycles and employment resilience in Korean regions. *Area Development and Policy*. 2019. Vol. 4(3). Pp. 236-251. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2018.1537718>
29. Fan C. C., Li T. Familization of rural-urban migration in China evidence from the 2011 and 2015 national population surveys. *Area Development and Policy*. 2019. Vol. 4(2). Pp. 134-156. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2018.1514981>
30. European Structural and Investment Funds. *European Commission: Website*. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_en

References

1. Lessinger, J. (1986). *Region of Opportunity. A Bold New Strategy for Real Estate Investment with Forecasts to the Year 2010*. N. Y., Toronto: Times Books.
2. Robertson, R. (2008). Hlobalizatsiya: chasoprostir i homohennist' – heterohennist' [Globalization: space-time and homogeneity – heterogeneity]. In *Hlobal'ni modernosti [Global modernities]*. Kyiv: Nika-Center (pp. 48-72). [in Ukrainian].
3. Held, D., & McGrew, A. (2013). *Globalization/Anti-Globalization. Beyond the great divide*. Cambridge: Polity Press.
4. Keating, M., & Laughing, J. (1997). *The Political Economy of Regionalism*. London: Portland Cass.
5. Keating, M. (1998). *The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change*. Cheltenham: Edward Elgar Publishers.
6. Downey, J., & McGuigan, J. (1999). *Technocities*. London: Save Publications.
7. Simme, J. (Ed.) (2001). *Innovative Cities*. London: Routledge.
8. Porter, M. (1998). The Adam Smith Address: Location, Clusters and the «New» Microeconomics of Competition. *Business Economics*, 33(1), 7-13.
9. McGinnis, M. (1999). *Bioregionalism*. London: Routledge.
10. Storper, M. (1997). *The Regional World. Territorial Development in a Global Economy*. N. Y.; London: The Guilford Press.
11. Wannop, U. A. (1995). *The regional imperative: Regional Planning and Governance in Britain, Europe and the United States*. London: Jessica Kingsley.
12. Jensen-Butler, C., Shachar, A., & Weesep, J. (Eds.) (1997). *European Cities in Competition*. Brookfield, Vermont: Avebury.
13. Ayala, L., Jurado, A., & Perez-Mayo, J. (2021). Multidimensional deprivation in heterogeneous rural areas: Spain after the economic crisis. *Regional studies*, 55(5), 883-893. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1813880>
14. Wincott, D. (2021). Multilevel dynamics of the UK's EU exit: identity, territory, policy and power. *Regional studies*, 55(9), 1491-1501. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1950915>
15. Rasel, Sh., Abdulhak, I., Kalfadellis, P., & Heyden, M. L. M. (2020). Coming home and (not) moving in? Examining reshoring firms' subnational location choices in the United State. *Regional studies*, 54(5), 704-718. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1669784>
16. Ganau, R. (2016). Productivity, Credit Constraints and the Role of Short-Run Localization Economies: Micro-Evidence from Italy. *Regional studies*, 50(11), 1834-1848. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1064883>
17. Gherhes, C., Brooks, Ch., & Vorley, T. (2020). Localism is an illusion (of power): the multi-scalar challenge of UK enterprise policy-making. *Regional studies*, 54(8), 1020-1031. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1678745>
18. Pike, A., Rodriguez-Poce, A., & Tomaney, J. (2017). Shifting horizons in local and regional development. *Regional studies*, 51(1), 46-57. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1158802>
19. Keating, M. (2017). Contesting European regions. *Regional studies*, 51(1), 9-18. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1227777>
20. Hague, C., Hague, E., & Breitbach, C. (2011). *Regional and local Economic Development*. London: Palgrave Macmillan.
21. Armstrong, H., & Taylor, J. (2007). *Regional economics and policy*. Third edition. London: Blackwell Publishing.
22. MacCann, Ph. (2013). *Modern Urban and regional Economics*. Oxford: Oxford University Press.
23. Fujita, M., Venables, A. (2001). *The Spatial Economy, Cities, Regions and International Trade*. London: The MIT Press.
24. Pascucci, E. (2017). Community infrastructure: shelter, self-reliance and polymorphic borders in urban refuges governance. *Territory, Politics, Governance*, 5(3), 239-251. DOI: <https://doi.org/10.1080/21622671.2017.1297252>

25. Herrschel, T., & Tallberg, P. (Eds). 2011. *The role of regions? Networks, scale, territory*. Kristianstad: Region Skåne.
26. Sheppard, E. (2019). Globalizing capitalism's raggedy fringes: thinking through Jakarta. *Area Development and Policy*, 4(1), 1-27. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2018.1523682>
27. da Silva, R. L. P., Neto, S., da Mota, R., & Rocha, R. (2019). Localization patterns within urban areas: evidence from Brazil. *Area Development and Policy*, 4(2), 157-176. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2019.1571424>
28. Kim, D., & Hong, S. (2019). Regional business cycles and employment resilience in Korean regions. *Area Development and Policy*, 4(3), 236-251. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2018.1537718>
29. Fan, C. C., & Li, T. (2019). Familization of rural-urban migration in China evidence from the 2011 and 2015 national floating population surveys. *Area Development and Policy*, 4(2), 134-156. DOI: <https://doi.org/10.1080/23792949.2018.1514981>
30. European Structural and Investment Funds (2021). *European Commission*: Website. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/european-structural-and-investment-funds_en

Chuzhykov V. I., Fedirko O. A. Localism versus globalism (European methodological case-study).

Based on modern economic theories and their comparative analysis, the role and essence of localism and its derived phrases formed under the influence of globalization and regionalization of the world economic space are clarified. The authors highlight the methodological foundations of localization, transformation of homogeneous and heterogeneous structures of modern regions, instruments of regional and local security and many other developments. Modern trends in the development of local areas in particular and localism in general are highlighted. The advantages and risks of global localization (new organizational design, cost optimization, global hubizm, growing singularity) are identified. The paper argues that parameterization and platformization are the important identification base of localization, which allow local governments to choose the appropriate development strategies (expansion, narrowing, cybernetic). Systematic analysis and generalization of different points of view by mostly foreign authors allow defining localism as a systemic ideology, methodology and practice of hyperconcentration of entrepreneurial and governmental activities within the traditional economic space (linear level), office-entrepreneurial and entertainment business in the form of multi-storey modules and systems (vertical level), as well as digitized networks and nodes (virtual level). Therefore, the paper concludes that localization should be understood as a complex multistructural economic and sociocultural process of microregions development and harmonization with the help of selective regulatory instruments, as well as a verified model of competitive relations between individual taxonomic units. Authors argue, that the modern process of localization is under the influence of creativity, westernization, cosmopolitanization, clustering, intellectualization and collaboration, the systemic influence of which will contribute to the formation of one of the possible strategies of economic activity. At the applied level, European regional localization design is represented by the ever-increasing amount of funding from the European Regional Development Fund. The article identifies the features of the European local-regional taxonomy and shows the role of EU mechanisms and tools in the process of regulating the development of local models.

Keywords: globalism, regionalism, localism, locality, NUTS, EU.

Чужиков Віктор Іванович – доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (e-mail: viktor.chuzhykov@kneu.edu.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3483-9122>).

Chuzhykov Viktor Ivanovych – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and International Relations of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman.

Федірко Олександр Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри європейської економіки і бізнесу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (e-mail: fedirko.oleksandr@kneu.edu.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1043-1184>).

Fedirko Oleksandr Anatoliyovych – Dr.Sci. (Econ.), Assoc. Prof., Head of the Department of European economy and business of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman.

Надійшло 02.12.2021 р.